

581: Cariyenin Avreti Meselesi

Ömer Faruk

20 Nis, 2022

<https://ilimvecihat.com>

SORU

Selamun aleykum hocam. Yakın zamanda ölen Zekeriya Beyaz isimli sapık, İslam fıkında cariyenin avretinin göbekte diz arası olduğunu, bunun dışında kalan yerlerinin ise avret olmadığını, bu nedenle cariyelerin çarşıda pazarda, toplum içinde başlarını, göğüslerini, dizden aşağıyı açarak dolaşabildiklerini iddia ederek, cariyede durum böyle ise hür kadınlarda da hükmün böyle olması gerektiğini, müslüman bir kadın için başörtüsünün ve tesettürün dinen gerekli olmadığını söylüyordu. Hatta bu konuda bir kitap da yazdı. Sorum şu: İslam fıkında cariyenin avreti dediği gibi midir? Şayet dediği gibiyse bunu nasıl anlamak gerekir?

CEVAP

Ve aleykumusselam ve rahmetullah.

بسم الله الرحمن الرحيم، الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على رسولنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين

Evet, âlimlerin geneline göre cariyenin avreti göbekte diz arasıdır. Kimi âlimlere göre iş yaparken kadından âdeten/genelde gözüken yerler, yani yüz, baş/saç, boyun, dirseklere kadar eller, dizlere (*kimilerine göre inciğin yarısına*) kadar ayaklar (*kimilerine göre sadece ayaklar*) avret olmayıp bunun dışındaki yerler (*sırt, omuz, göğüs gibi*) avrettir. Kimi ilim ehline göre ise başı ve yüzü dışında cariyenin avreti aynı hür kadının avreti gibidir. Kimi âlimler ise cariyenin avretinin tıpkı hür kadının avreti gibi olduğu kanaatindedirler.

Gün içerisinde yapılan işlerde cariyeye çokça ihtiyaç duyuluyordu. Çok çalıştırıldığı/kullanıldığı, iş/hizmet gereği çokça dışarı çıktıkları için aynı hür kadın gibi örtünmeleri onlara çok meşakkatli olurdu. İşte bu hikmete binaen ulemanın geneli, Allah Teâlâ'nın, kullarına olan rahmetinin bir gereği olarak hür kadınlara örtünmeyi farz kılmışken cariyeleri ise bununla mükellef tutmadığı görüşündedirler.

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye (*rahimehullah*) şöyle demiştir: **“Allah Teâlâ'nın: “(Ey Muhammed!) Zevcelerine, kızlarına ve mü'min'lerin kadınlarına cilbaplarını üzerlerine giymelerini söyle...” (Ahzâb 59) sözü, hicab (örtü) ile sadece hür kadınların emrolunduklarına, cariyelerin ise bununla emrolunmadığına (hicabın sadece hür kadınlara has olduğuna) delildir. Çünkü ayet sadece Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in zevcelerini ve kızlarını zikretmiş, “sağ elinin sahip olduğuna, cariyelerine, zevcelerinin ve kızlarının**

cariyelerine...” dememiştir. Sonra Allah Teâlâ **“mü’minlerin kadınlarına (nisâi’l-mu’minîn)”** demiştir. Cariyeler ise mü’min’lerin kadınlarına dahil değildir. Tıpkı Nûr 31 ve Ahzâb 55. ayetlerde geçen **“kendi mü’min kadınları (nisâihinne) ve ellerinin sahip oldukları (cariyeler)”** sözüne dahil olmadıkları gibi. Çünkü bu ayetlerde Allah Teâlâ **“ellerinin sahip oldukları”** ifadesini **“nisâihinne”** ifadesine atfetmiş (bundan ayrı zikretmiş)tir.” (Mecmûu’l-Fetâvâ, 15/448)

Hicab ayeti diye bilinen Ahzâb 59. ayetin tamamı şöyledir: **“(Ey Muhammed!) Zevcelerine, kızlarına ve mü’minlerin hanımlarına cilbaplarını üzerlerine giymelerini söyle. Bu, onların tanınıp da eziyet edilmemeleri için en elverişli olandır. Allah Ğafûr’dur, Rahîm’dir.”**

Bu ayet, hür kadınlar ile cariyelerin birbirlerinden ayırt edilebilmesi için inmiştir. Şöyle ki; Medine ehlinin facirleri/ahlaksızları cariyelere eziyet ediyor, onları zinaya davet ediyorlardı. Bu ayet inmeden önce hür kadınlar cariyeler gibi açık oldukları için cariyeye diye zannedilerek rahatsız edilebiliyorlardı. Ya da facirler hür olduklarını bildikleri halde kadınları incitiyor ve korkularından “onu/onları cariyeye diye zannettim(k)” diyorlardı. İşte hür kadınların cariyelerden ayırt edilip tanınabilmeleri ve böylece eziyete maruz kalmamaları için Allah Teâlâ hür kadınlara hicabı emretmiştir. Aynı zamanda böylelikle hür kadın cariyeye zannedilip de “ey cariyeye” veya “senin efendin kim, seni efendinden satın alayım mı” gibi eziyet verici sözler de işitmeyecektir. Lakin bu ayetten, facirlerin cariyeleri rahatsız etmelerine müsaade edildiği anlamı kesinlikle çıkarılamaz. Bilakis bu haramdır, kalplerinde hastalık bulunanların yapacağı bir iştir. Bunu engellemenin başka yolları vardır.

Allâme İbn Teymiyye (rahimehullah) bir başka yerde şunları söylemiştir: *“Hicab hür kadınlara hastır, cariyelerle ilgili değildir. Nitekim Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) ve halifeleri zamanında mü’min’lerin sünneti (uygulaması), hür kadının kapanması cariyenin ise görünmesi (açılması) idi. Ömer (radiyallahu anh) başı kapalı bir cariyeye gördüğünde ona vurur ve derdi ki: “Hür kadınlara mı benziyorsun (onlar gibi örtünerek onları taklit mi ediyorsun!)” Dolayısıyla cariyeden başı, elleri ve yüzü açığa çıkar.”* (A.g.e, 15/372)

Beyhakî (rahimehullah) Enes b. Malik (radiyallahu anh)’ın şöyle dediğini aktarmıştır: *“Ömer (radiyallahu anh)’ın cariyeleri, başları açık bir şekilde saçları göğüslerine değdiği bir halde bize hizmet ediyorlardı.”* (Elbânî bu rivayetin senedinin hasen olduğunu söylemiştir.) Şeyh (yani Ebu’l-Kâsım Abdurrahman el-Harbî) şöyle demiştir: *“Bu konuda Ömer b. Hattâb’tan gelen rivayetler sahihtir. Bunlar, cariyenin başının, boynunun ve iş yaparken kendisinden gözüken yerlerinin avret olmadığına delalet etmektedir.”* (Sünen-i

Beyhakî, 3222 nolu rivayet)

İbn Kudâme (rahimehullah) “el-Muğnî (1/639)” isimli eserinde şunları kaydetmiştir: “Cariyenin başı açık bir şekilde namaz kılması caizdir. Bu, ilim ehlinin genelinin görüşüdür. Hasan Basrî’nin (rahimehullah) dışında bu hükme muhalefet eden hiçbir kimse bilmiyoruz. İlim ehli arasında O (Hasan), cariye evlendiği veya kişi onu kendisi için edindiği zaman cariyeye başını kapatmasını vacip görmüştür. Atâ (rahimehullah) namaz kılacağı zaman cariyenin başını kapatmasını müstehap görüp gerekli görmemiştir. Bizim delilimiz şudur: Ömer (radiyallahu anh) Enes ailesinin bir cariyesini başı kapalı bir halde görünce ona vurmuş ve: “başını aç, hür kadınlara benzeme” demiştir. İşte bu gösteriyor ki bu, sahabe arasında reddedilmeyen meşhur bir hükümdü. Hatta Ömer (radiyallahu anh) bu hükme aykırı davranmaya karşı çıkmıştı. O, cariyeleri baş kapatmaktan nehyederdi. Ebu Kılâbe (rahimehullah) şöyle demiştir: “Ömer (radiyallahu anh) kendi hilafeti döneminde başını kapatmış hiçbir cariyeyi bu hali üzere bırakmıyordu. O şöyle demiştir: “Baş kapatmak sadece hür kadınlara aittir.”

(Ara Not: Mısır’da ikamet eden ve bazı kitapları Türkçeye tercüme edilmiş olan İsmail el-Mukaddem, Ömer (radiyallahu anh)’ın cariyenin başını açmasını emrettiğine dair gelen rivayetlerde kastedilenin yüzü açmak olduğunu söylemiştir. Yani Ömer (radiyallahu anh) cariyelere başlarını kapattıkları için değil, yüzlerini kapattıkları için vuruyordu.)

İbnu’l-Munzir (rahimehullah) şöyle demiştir: “Âlimler, cariyeye başını kapatmasının gerekli olmadığına icma etmişlerdir. Bu konuda sadece Hasan Basrî (rahimehullah) tek kalmış, bunu cariyeye vacip görmüştür.” (el-İcmâ’, rakam 77. Cariyenin başının avret olmadığına ulemanın icma ettiğini başka âlimler de nakletmişlerdir. Bkz: el-Mecmû’, Nevevî, 3/170)

İbn Useymîn (rahimehullah) “eş-Şerhu’l-Mumti’ alâ Zâdi’l-Mustakni’” isimli eserinde şöyle demiştir: “Cariyenin avreti göbekten dize kadardır. Dolayısıyla cariye göbekte diz arasındaki kısım haricinde bedeni açık bir şekilde namaz kılsa namazı sahihtir. (Bu, İmam Ahmed ve İmam Şâfiî’nin mezheplerinde meşhur olan görüştür.) Çünkü namazda kapatması kendisine vacip olan yerlerini kapatmıştır. (Cariyeye) bakma konusuna gelince; fakihler yine (bu hususta da) cariyenin avretinin göbekte diz arası olduğunu zikretmişlerdir (dolayısıyla cariyenin göbeğiyle dizi arasındaki yerler hariç bedeninin diğer yerlerine bakılabilir.) Lakin Şeyhu’l-İslam (İbn Teymiyye) bakma konusunda buna karşı çıkmıştır. İbn Hazm ise hem bakma hem de namaz konusunda buna karşı çıkmıştır...”

Evet, İbn Hazm, keza Ebu Hayyân, İbnu'l-Kattân, muasırlardan el-Elbânî gibi kimi ilim ehline ve Şâfîîlerde bir görüşe göre ise cariyenin avreti tıpkı hür kadının avreti gibidir, hür kadın ile cariyeyi ayıran bir delil yoktur, hicab ayeti cariyeler için de geçerlidir. Ebu Hayyân (*rahimehullah*) Ahzâb 59. ayetin tefsirinde, cariyelerin çokça çıkıp dolaşmaları, çalışmaları nedeniyle onlar sebebiyle meydana gelecek fitnenin daha büyük olduğunu belirtmiştir.

Cariyenin avreti meselesinde ulema bunları söylemiştir.

Ancak cariyelerin hür kadınlar gibi kapanma emriyle muhatap olmamaları, sadece -ilk dönemlerde olduğu gibi- fitneden genel olarak emin olunduğu, kendileri sebebiyle oluşan fitnenin çok az olduğu, nefislerin kendilerini arzulamadığı zamanlar için geçerlidir. Fitneden korkulduğu, fesad ehlinin çok olduğu zamanlarda veyahut cariyenin güzel/çekici olup erkeklerin fitneye düşmesine sebep olması endişesi nedeniyle fitneyi def etmek, şerre götüren yolları kapatmak için (*avret olduğu için değil!*) tıpkı hür kadınlar gibi cariyelerin de kapanmaları, cilbab giymeleri ve erkeklerin onlara bakmaması vacip olur. Hiç şüphesiz ki Ömer (*radiyallahu anh*)'ın başlarını kapatmalarına müsaade etmediği cariyeler, fitneye sebep olacak güzellikte değillerdi.

Dolayısıyla fitne zamanında yaşayan veya güzel olan bir cariyeye, yabancı erkeklerin olmadığı bir yerde namaz kıldığında fitnenin meydana gelmesi söz konusu olmayacağından açık bir şekilde namaz kılabilir.

İbn Teymiyye (*rahimehullah*) şöyle demiştir: “Cariye sebebiyle fitneden korkulduğu zaman ona cilbabını giymesi, kapanması gerekir. Ve gözü ondan çevirmek vaciptir.” (A.g.e, 15/373)

Yine şöyle demiştir: “Sahabe döneminde cariyeler, insanların kalplerinin selim/temiz olduğu (bozuk olmadığı) bir halde yollarda başları açık bir şekilde yürürler ve erkeklere hizmet ederlerdi.” (A.g.e, 15/418)

İbnu'l-Kayyim (*rahimehullah*) “İ'lâmu'l-Muvakkîîn” (2/47) isimli eserinde şunları kaydetmiştir: “Yaşlı, hür ve çirkin kadınlara bakmayı haram görüp de güzel olan bir cariyeye bakmayı mübah saymak şâri'e (kanun koyucu Allah'a) karşı yalan söylemektir. Nerede Allah Teâlâ onu haram kılmış da bunu mübah kılmış!? Allah Teâlâ: “Mü'min erkeklere gözlerini (harama bakmaktan) sakınmalarını söyle” diye buyurmuştur. Allah Teâlâ ve Rasûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) gözlerin güzel olan cariyelere bakmasını serbest bırakmamıştır. Bir kimse cariyeye bakması sebebiyle fitneye düşmekten korkarsa hiç şüphesiz ona bakması kendisine haram olur. Bu şüphe, şâri'in, hür kadınların yabancı erkeklerden yüzlerini gizlemelerine hükmedip de cariyelere ise bunu vacip kılmamasından kaynaklanıyor. Lakin bu durum,

istihdam edilen ve her işte kullanılan (böylece değersizleşen, sıradan olan ve dolayısıyla kendisinden genelde şehvet duyulmayan) cariyeler hakkındadır. Ancak (iffeti, namusu, saygınlığı) korunan, gizlenilen/saklanan odalık cariyelere gelince, Allah ve Rasûlü nerede onlar için çarşılarda, yollarda, insanların toplu bulunduğu yerlerde yüzlerini açmalarını mübah kılmış ve erkeklere onlara bakarak faydalanmalarına izin vermiştir!? Bu, şeriata karşı yapılan katıksız bir hatadır. Bu hatayı, bazı fakihlerden işitilen şu sözler güçlendirmiştir: Hür kadının yüzü ve iki eli hariç tümü avrettir. Cariyenin avreti ise karın, sırt, incik gibi genelde görünmeyen/kapalı olan yerleridir. İşte buradan, genelde görünen/açık olan yerlerin hükmünün, adamın yüzünün hükmü gibi olduğu zannedildi. Halbuki bu sadece namazda geçerli olan bir durumdur, bakmak ile ilgili değildir. Zira avret ikidir: Biri bakmada avret, diğeri de namazda avret. Hür kadın, yüzü ve elleri açık bir şekilde namaz kılabilir, ama yüzü ve elleri açık bir şekilde çarşılara, insanların toplu bulunduğu yerlere çıkması ise caiz değildir. Allahu A'lem."

İbn Kudâme (rahimehullah) şöyle demiştir: "...Lakin eğer ki cariye kendisi sebebiyle fitneden korkulan güzel biriyse ona bakmak haram olur... İmam Ahmed (rahimehullah) güzel cariye hakkında: "yüzünü örter, ona bakılmaz..." demiştir." (el-Muğnî, 7/103)

Abdurrahman b. Kâsım (rahimehullah, vefat tarihi: hicri 1392) cariyenin başını açmasından bahsederken şunları söylemiştir: "Bu, bugün olmaz. Zira fesad insanların çoğunda yaygın haldedir. Dolayısıyla güzel bir cariye başı açık bir şekilde pazarlara, sokaklara çıksa yöneticiye onu bundan men etmesi gerekir." (Hâşiyetu'r-Ravdi'l-Murabba', 6/234)

Ve'l-hamdu lillâhi Rabbi'l-âlemîn.